

Høringsuttalelse om NOU 2008:9 - Barnelovutvalgets forslag til endringer i barneloven

Reform – ressurscenter for menn har i brev fra Barne- og likestillingsdepartementet av 9.5.2008 mottatt forslag til endringer i barneloven og Barneutvalgets utredning *NOU 2008: 9 Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*.

Reform er en privat og uavhengig stiftelse hvis formål er, med utgangspunkt i at menn og kvinner er likeverdige, å jobbe for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, samt å synliggjøre menn som kjønn i samfunnet. Reform arbeider på flere områder med å sikre et deltakende farskap og med å styrke forholdet mellom barn og fedre. Reforms målsetning er å bidra til å skape et samfunn hvor barn får likere muligheter til å være sammen med både mor og far. Reform mener at barnets behov for omsorg og trygghet ivaretas bedre gjennom å legge til rette for en mer likeverdig fordeling av omsorg og ansvar mellom foreldrene.

Reform mener det er svært positivt at Barneutvalget (heretter Utvalget) innledningsvis gjør eksplisitt at foreslåtte endringer i barneloven gjøres ut fra et barneperspektiv og et *perspektiv der begge foreldre anses å være like viktige for barnet og der en søker å støtte opp under en samfunnsutvikling der begge foreldres tid, ansvar, omsorg og medbestemmelse over vesentlige sider ved barnets liv står sentralt* (NOU 2008:9, side 29). Reform vil legge til at dette perspektivet også er en viktig premisse for et likestilt foreldreskap, hvor utgangspunktet er at begge foreldre regnes som like gode ansvars- og omsorgspersoner for sine barn.

Generelt om rapporten

Ved nærmere gjennomlesning ser Reform at rapporten *Med barnet i fokus* allikevel bærer preg av en morspresumpsjon. Det er uheldig at en utredning som skal ha barnets beste i fokus, på vesentlige områder argumenterer ut fra foreldrenes (og da primært mors) interesser, og hvor barnets beste synes å komme i annen rekke. Reform observerer at rapporten preges av en argumentasjon og et språk som er farget av den grunnleggende oppfatning at mor er en bedre omsorgs- og ansvarsperson for barn enn far, og at Utvalget i hovedsak argumenterer ut fra oppfatningen om at mor er best for barnet. I rapporten synes hensyntaken til mor og mors foreldreansvar, ofte å veie tyngre enn hensynet til at barn trenger begge foreldrene. Denne sterke vektingen av foreldres ulikhet når det gjelder omsorgskompetanse, ser vi som et tilbakeskritt for likestilling og i strid med Utvalgets hensikt å sikre barn rett til å ta del i begge foreldrenes ressurser. Reform oppfatter også vektingen som selvmotsigende, siden Utvalget gjentatte ganger i rapporten viser til at det er barnets beste som skal være det overordnede hensynet.

Reform vil videre innledningsvis kommentere Utvalgets håndtering av minoriteters forhold til barnelovgivningen. Utvalget konkluderer med at en manglende fokusering på at man i Norge har et flerkulturelt samfunn er uproblematisk for lovgivningen. Reform vil påpeke at prinsippet om at alle barn i utgangspunktet skal ha lik tilgang til begge foreldre faller uheldig ut for mange barn grunnet foreldres minoritetsetniske tilhørighet. Vi viser til OMODS høringssvar med tilhørende eksempler. Reform ber departementet gjøre en revurdering av Utvalgets konklusjon om minoritetsperspektivets betydning for lovverket.

Etter en gjennomgang av Utvalgets utredning og forslag til endringer, finner Reform det viktigst å kommentere punktene om *foreldreansvar* og *samvær* mer inngående, siden Reforms arbeid for et aktivt farskap og likestilling mellom kjønnene direkte berører disse to punktene og de tilhørende problemstillinger. I det som følger ønsker vi å utdype hvorfor et underordnet farskap ikke er til barns beste og i utakt med likestillingspolitiske føringer i vår tid. Overskriftene under er nummerert etter kapittelinnndelingen i Utvalgets rapport.

Kapittel 7. Foreldreansvaret

I Barnelovens § 35, første ledd, står det at: *Når foreldra ikke er gifte eller bur saman, jf. § 39, har mora foreldreansvaret ålene* (sitat slutt). Som en konsekvens av lovbestemmelsen må far reise sak for å få ta del i foreldreansvaret i tilfeller hvor han ikke er gift eller bor sammen med mor.

Utvalget har i rapporten *Med barnet i fokus* vurdert om man skal endre barneloven slik at foreldre får felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene er gift eller bor sammen ved fødsel. Utvalget har konkludert med at dagens ordning skal bestå. Utvalget legger til grunn at nåværende ordning er mest praktisk og at det ikke alltid, og derfor heller ikke automatisk, vil være til barnets beste med et felles foreldreansvar. Her nevnes grunner som alvorlige tilfeller av fysisk eller psykisk vold mot mor, og når barn har fedre som (...) *av ulike grunner mangler de personlige egenskaper som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar* (NOU 2008:9, side 12). Videre gjøres det til et viktig argument at: *Det er grunner som kan være medvirkende til at foreldre ikke bor sammen, men hvor det likevel kan være en stor belastning for moren å reise sak for å hindre at faren tar del i foreldreansvaret* (ibid.).

Reform mener at sistnevnte argumentasjon er uheldig og diskriminerer på generelt grunnlag de fedre som har gode intensjoner og kompetanse når det gjelder ansvar og omsorg for barn. Argumentet med at siden det finnes *fedre som av ulike grunner mangler de personlige egenskaper som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar*, strider mot Reforms grunnholdning og det humanistiske ideal om at alle mennesker er likeverdige, uavhengig av hvilket kjønn en tilhører. Vi mener ordlyden i utredningen tegner et bilde av fedre som generelt mindre egnet til å ta vare på barna sine enn mor.

I et hvert samfunn vil det finnes *fedre og mødre som av ulike grunner mangler de personlige egenskaper eller den kompetanse som må være tilstede for å påta seg foreldreansvar*. Med bakgrunn i Utvalgets argumentasjon vil Reform be om at hensynet til et likestilt foreldreskap går foran Utvalgets vekting av at noen fedre utøver psykisk og fysisk vold mot mor, som tross alt må betraktes som lavfrekvente hendelser. Vi har i dag ingen tall som tyder på det motsatte. Lovverket har hjemler som ivaretar barn (og foreldre) som er utsatt for vold og overgrep.

Reform stiller seg derfor meget kritisk til at alle fedre i Norge skal berøres av en problemstilling som avviker fra hvordan de aller fleste fedre utøver sitt farskap. Vi kan heller ikke se at Utvalgets argumentasjon om at *enkelte* kvinner vil få problemer med å reise sak dersom far er voldelig skal danne grunnlag for at *alle* fedre i Norge som ikke er gift eller

samboende med barnets mor ikke skal få foreldreansvar for egne barn. Her gjør vi også oppmerksom på Klagenemnda for likestilling sitt vedtak fra 18. august, 2005 (sitert i NOU 2008:9, side 44) om at Barneloven her er i strid med Likestillingsloven.

Aktive fedre i dagens samfunn – tilgang til far er viktig

I dag er delt foreldreskap et av de viktigste premissene for et likestilt samfunn. En endring av Barnelovens § 35 mot et likestilt foreldreskap vil være et avgjørende bidrag til å synliggjøre at far er en like viktig ansvars- og omsorgsperson for barn som mor. I et samfunnsperspektiv vil en endring være et sterkt signal til fedre om at en aktiv farsrolle er av stor betydning for barn, og at foreldreansvar ikke er noe man kan velge eller forholde seg passivt til – foreldreansvar er noe man eier i det barnet er født. Et viktig aspekt er også at en mer delaktig farsrolle kan bidra til å styrke mors yrkesaktivitet og økonomiske uavhengighet, noe som på sikt vil føre til økt likestilling også på det økonomiske området. Vi mener økt likestilling er et gode både for barn og voksne, og i et samfunn hvor kjønnene blir likere og har liknende typer av problemstillinger i livet, blir en deltakende farsrolle enda viktigere for barn enn tidligere.

I Utvalgets utredning argumenteres det med at (...) *det vil normalt være enkelt for den far som ønsker å ta del i foreldreansvaret, både å inngå avtale om det og å bli tildelt dette. Vedkommende må i praksis være uegnet for å inneha foreldreansvar for at retten skal kunne avskjære et slikt ønske* (sitat slutt). Flertallet i Utvalget tar i denne saken utgangspunkt i at det normalt sett er enkelt å reise sak om å få tildelt foreldreansvar. Reform stiller seg kritisk til denne uttalelsen, og vil hevde at det er en belastning å måtte reise sak for å få ta del i foreldreansvaret. Våre erfaringer med menn og vår kontakt med ulike familievernkontor, tyder på at konfliktnivået mellom foreldre kan være høyt ved samlivsbrudd og under omstendigheter der foreldrene ikke har bodd sammen før barnet ble født. Vi ser at fedrene ofte har høy terskel når det gjelder å trosse mor og gå rettens vei for å få tildelt foreldreansvar og samvær. Mange velger enkleste motstands vei, og går med på løsninger som innebærer et underordnet farskap på mors premisser. Reform vil hevde at dette gjelder for mange ugifte og ikke samboende fedre i dag. Mange av disse fedrene opplever seg maktesløse i forhold til mor og offentlige institusjoner som, i likhet med flertallet i Utvalget i denne saken, bidrar til å opprettholde morspresumpsjonen og dermed nedvurderer fars ansvars- og omsorgsevne.

Reform samstemmer med mindretallet som ønsker endring, og deler synet på at mor og far bør ha felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene har bodd sammen. Reform samstemmer også med mindretallets likestillingsargument når det gjelder å fjerne presumpsjonen om at mor automatisk er den viktigste for barnet. Her deler Reform mindretallets holdning om at unntaksbestemmelsene i loven vil og bør kunne fange opp de tilfellene hvor felles foreldreansvar ikke er til barnets beste.

Kort om helsehjelp

Reform går inn for at barn kan gis helsehjelp i tilfeller hvor helsepersonell mener at det er nødvendig selv om bare én av foreldrene samtykker behandling. Reform støtter altså forslaget om å endre regelen om at begge foreldre som har foreldreansvar må samtykke for at det skal kunne gis helsehjelp til barn under 16 år.

Kapittel 8. Bostedskompetansen

Når det gjelder delt bosted for barn, så drøfter Utvalget kort i kapittel 7.5 om det kan være til beste for barn med delt bosted, at de også får grunnskoleopplæring ved to skoler eller har plass ved to barnehager. Reform mener at en deling som nevnes i kapittel 7.5 ikke synes å være til barnets beste, og at Reform i den sammenheng også deler Utvalgets premiss om at det er *foreldrene som skal tilpasse seg barnets behov etter et samlivsbrudd og ikke omvendt*.

Reform samstemmer med flertallet i Utvalget som går inn for at adgangen til å beslutte innenlands flytting med barnet legges inn under foreldreansvaret.

Kapittel 9. Samværsreglene

Samværsforeldre er oftest samværsfedre

Over 80 prosent av de barn som opplever foreldrenes samlivsbrudd har mor som bostedsforelder etter bruddet. Reform har ukentlig samtaler og møter med fedre som av forskjellige årsaker ikke får ha den tid (samvær) de har krav på med egne barn etter et samlivsbrudd. Menn som har barn med mødre som etter samlivsbrudd saboterer samvær, forteller om store vanskeligheter og påkjenninger i forhold til prosessen med å få ta del i foreldreansvaret. Fedre som oppsøker Reform forteller også om store økonomiske kostnader i forbindelse med engasjement av juridisk bistand for å få realisert lovfestet rett til samvær. Vi ser at henvendelser fra denne gruppen fedre stiger. Foreningen 2 Foreldre antyder også at denne problemstillingen øker. Den registrerte økningen kan tyde på at gruppen av barn som blir hindret i å være sammen med far blir større. Barn som lever i familier hvor far er avskåret kontakt med barna fordi mor ikke ønsker at far skal ha samvær, lider under dette. Reform ser at fedre som opplever at samvær saboteres havner i en særdeles vanskelig situasjon og har få rettigheter. Ved delt foreldreansvar vil man kunne unngå konflikter og gjøre det vanskeligere for bostedsforelder å hindre samvær.

Legaldefinisjonen

I kapittel 9 drøfter Utvalget om det fortsatt er hensiktsmessig å ha en subsidiær legaldefinisjon av ”vanlig samværsrett” (jf. Barneloven § 43, andre ledd fjerde punktum). Reform mener det er viktig at foreldrene selv avtaler omfanget av samvær på bakgrunn av hva de mener er best for barnet. Vi vil likevel legge til at det i konfliktsituasjoner ofte blir far som taper på denne ordningen i og med at mor som regel har foreldreansvar og hovedomsorgen (er bostedsforelder) for barna.

Reform er enig med Utvalgets mindretall som foreslår å fjerne den subsidiære legaldefinisjonen helt. Dette vil stimulere til en fri og uavhengig vurdering av hvilket samvær som er til barnets beste.

Dersom legaldefinisjonen av ”vanlig samværsrett” opprettholdes, samstemmer Reform med Utvalgets forslag om at samværet må utvides i forhold til gjeldende regler. Utvalgets flertall har kommet med forslag om at ”vanlig samværsrett” utvides til å omhandle totalt fem overnattinger per 14 dager, tre uker sommerferie i tillegg til høst- og vinterferier. Forslaget om utvidelse er positivt, men Reform hevder at foreldre vil stå friere uten legaldefinisjonens føringer.

Reform samstemmer med Utvalgets flertall som mener at også fysisk avhenting bør være tilgjengelig som tvangsmiddel ved tvangsfullbyrdelse av samværsavgjørelser, men at det utvises stor varsomhet, og at hensynet til barnets beste m.h.t. alder og psykisk tilstand og utvikling tas opp til vurdering.

Flytting

Etter gjeldende rett kan den av foreldrene som barnet bor fast hos flytte innenlands uten den andre forelderens samtykke. I mandatet er Utvalget bedt om å se nærmere på bostedsforelderens rett til å flytte med barnet uten samværsforelderens samtykke. Utvalgets flertall går inn for at begge foreldre med felles foreldreansvar må samtykke dersom bostedsforelder skal kunne flytte med barnet. Kortere flyttinger skal ikke kreve samtykke,

og det er unntak der en flytting er til barnets beste. Dersom foreldrene er uenige, skal domstolen kunne avgjøre flyttespørsmålet. Utvalgets første mindretall mener at bostedsforelderen alene skal kunne ta beslutning om flytting, men at det bør innføres en varslingsplikt. Utvalgets andre mindretall mener at bestemmelsen bør være som i dag.

Reform støtter Utvalgets flertall som går inn for begge foreldres samtykke ved flytting.

Kapittel 10. Delt bosted

I kapittel 10 drøfter Utvalget ulike problemstillinger knyttet til delt bosted. Utvalget har sett på tre spørsmål: Hva kan avtales, hva kan domstolene fastsette og hva skal være lovens utgangspunkt. Reform vil her kommentere spørsmålet om hva som bør være lovens utgangspunkt og domstolenes adgang til å kunne idømme delt bosted.

Lovens utgangspunkt

Utvalget er samlet i sitt syn på nødvendigheten av en endring av barnelovens § 36 første ledd. Flertallet i Utvalget mener barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om barnets bosted, men at foreldrene skal ha full avtalefrihet. Utvalgets mindretall mener loven bør ha delt bosted som utgangspunkt men at foreldrene allikevel skal ha full avtalefrihet.

Reform er en likestillingspolitisk aktør som arbeider med et mannsperspektiv på økt likestilling. En jevnere og mer likeverdig fordeling av omsorg for barn er et viktig likestillingspolitisk mål, og samtidig et virkemiddel for økt likestilling. Ofte blir likestillingspolitiske virkemidler sett i motsetning til hva som er barnets beste. Når Utvalgets mindretall foreslår delt bosted som utgangspunkt i loven, og motiverer dette med den positive normgivende effekt et slikt utgangspunkt vil ha, vil Reform legge til et resonnement om barnets beste.

Surveyen *Likestilling og livskvalitet* (2007)¹ viser at opplevd livskvalitet er høyere i likestilte parforhold, både hos menn og kvinner. Undersøkelsen viser videre at menn frykter å miste kontakten med barna sine etter et samlivsbrudd i langt større grad enn kvinner. Samtidig har det skjedd en klar holdningsendring i spørsmålet om delt bosted etter samlivsbrudd. Fra 1994 til 2007 har tallet på kvinner som mener at barn bør bo likt med begge foreldrene økt fra 37 til 65 prosent, og blant menn fra 65 til 84 prosent. Allikevel bor over 80 prosent av barn fast hos mor etter samlivsbrudd. Dette faktum alene tyder på at vi fortsatt i et formelt likestilt Norge fortsatt har en betydelig morspresumpsjon. Dette er etter Reforms mening et av de største likestillingshinder på strukturnivå, noe som ikke er i barnets beste. Barnets beste avhenger av foreldrenes opplevde livskvalitet. Et utgangspunkt i loven om delt bosted vil være et kraftig signal om likestilt foreldreskap, og innebærer at begge foreldre får samme avgjørelsesmyndighet ved full avtalefrihet.

Reform støtter dermed mindretallets forslag om delt bosted som utgangspunkt ved samlivsbrudd.

Domstolenes kompetanse

Utvalgets flertall går inn for å gi domstolene kompetansen til å idømme delt bosted. Reform støtter dette forslaget i tråd med ovennevnte syn på barnets beste.

¹ Øystein Gullvåg Holter, Helge Svare og Cathrine Egeland; [Likestilling og livskvalitet 2007](#); Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning og Arbeidsforskningsinstituttet.

Avsluttende kommentarer

Reform vil avslutningsvis påpeke det uheldige i at en utredning som skal ha barnet i fokus ender opp med å argumentere ut fra foreldrenes (primært mors) interesser, og hvor barnets beste synes å komme i andre rekke. Når alle mødre men ikke alle fedre automatisk anses å være skikket til å ha foreldrekompetanse, blir resultatet at fedres foreldrekompetanse og ansvar underordnes. En underordning av farskapet er ikke i tråd med samfunnsutviklingen ellers som går i retning av en mer aktivt og deltakende farsrolle. Ved å beholde dagens ordning om foreldreansvar bidras det heller ikke til å *støtte opp under en utvikling der begge foreldres tid, ansvar og omsorg og medbestemmelse over viktige sider ved barnets liv står sentralt* (NOU 2008:9, side 29).

Reform mener det er svært uheldig at man i 2008, etter en grundig gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær, ender opp med en barnelov som ikke fullt og helt støtter opp under et likestilt foreldreskap.

Med hilsen

Reform – ressursenter for menn

Ulf Rikter-Svendsen, daglig leder.